

KONVERENSI TOETASID:

KONVERENTS „PÕLEVKIVI – KELLE RIKKUS?”

Jõhvi Kontserdimaja, 15. november 2012

KONVERENSI KOKKUVÕTE

Avasõnad: **Mare Roosileht** (arendusdirektor, TTÜ Virumaa Kolledž) ja **Kalle Pirk** (juhataja, Põlevkivi Kompetentsikeskus, TTÜ Virumaa Kolledž)

I SESSIOON „Põlevkivi ressurs ja kompetents“

Moderator: **Erik Gamzejev**, peatoimetaja, AS PR Põhjarannik

1. **ettekanne: „Põlevkivi ressurs nüüd ja tulevikus“**, **Enno Reinsalu**, emeriitprofessor, TTÜ Mäeinstituut, vt [ettekanne](#)

Küsimused/vastused:

- 1) **Erik Gamzejevi (moderaator)** küsimusele, milline on mõistlik põlevkivi kogus, millega ühiskond lepib, vastas ettekandja, et tänane 20 miljoni tonni aastamäär on ebaselgetel alustel määratletud.

2. **ettekanne: „Põlevkivi CO₂ jalajalg Euroopa Liidu energiapoliitikas“**, **Andres Siirde**, professor, TTÜ Soojusenergeetika instituut, vt [ettekanne](#)

Küsimused/vastused:

- 1) **Arvo Ots** leidis, et kõige efektiivsem on toota õli koos elektriga. Selgusetuks jääb aga, kuidas toimub sellisel juhul CO₂ jagunemine ning kui elektrit toodame koos sellega, siis CO₂ emissioon tuleb elektri kohta suurem kui saaksime elektrit puhtast põlevkivist. Kuidas kujunevad välja vahekorrad? Ettekandja sõnul ei kasutata põlevkiviõli tootmisel teisi kütuseid ja elektrivarustus põlevkiviõli tootmiseks tuleb omatarbest. Eesti riigi CO₂ on suhteliselt suure jalajäljega. Metoodiliselt müüdav elekter põlevkiviõli tootmisel vähendab jalajälge põlevkiviõli kohta.
- 2) **Erik Gamzejev (moderaator)** tundis muret, et kui õiglast põlevkivitööstuse jalajälge ei õnnestu tõestada, siis mis saab kavandatavatest suurinvesteeringutest. A. Siirde oli optimistlik Eesti nišside ja väärtuste direktiivile lisamise osas. Tema sõnul ei lähe investeeringud tühja, sest õli on võimalik müüa väljapoole Euroopa Liitu. Võimalik, et õli tuuakse teisel kujul Eestisse tagasi, siis jalajalg jälle suureneb.

3. ettekanne: „Põlevkivi kasutamise arengukavad“, Ado Lõhmus, asekancleri kt, Keskkonnaministeerium

Küsimused/vastused:

- 1) Arvi Hamburg soovis teada, mida tähendab õppe- ja teadustöö tõhustamine põlevkivi alal. Ado Lõhmus märkis, et vastavad tegevused on planeeritud kehtiva arengukava rakendusplaanis aastateks 2013 - 2015. Ministeeriumisse on palgatud uus ametnik - teaduskoordinaator, kes hakkab tegema koostööd õppe- ja teadusasutustega ning uurib välja valdkonna vajadused.
- 2) Vello Juhkov tundis muret, kuidas väärtustatakse maad, mida on alt kaevandatud ehk uuringuid selle kohta, kuidas leevenda ja parandada maaviljakust ning maa kasutamist. Ettekandja märkis, et uue arengukava raames loodetakse teema päevakorda võtta.
- 3) Kalev Kallemets soovis, et ministeeriumi koostöö oma partneritega oleks senisest tõsisem ja uuris, kas ministeeriumis areneb mõtlemine ja võime all- ja pealmaakaevandamise keskkonnamõjude diferentseerimise osas? Ado Lõhmus vastas, et senisest parem ja sõbralikum koostöö on tema prioriteet. Erisuse loomisel erinevate kaevandamisviiside keskkonnamõjude osas võtame arvesse kadude mõju, diferentseeritud mõtlemine on olnud kauem.
- 4) Olavi Tammemäe leidis, et põlevkivi on oluline ressurss, mis peaks toetama riigi majanduse arengut. Üks arengukava eesmärkidest võiks olla põlevkivi kui riigi ressursi maksimaalne kasutamine riigi majanduse arenguks, pidades silmas säästva arengu printsiipe – sotsiaalsete, majanduslike ja keskkonnamõjude tasakaalustatud arengut. Ettekandja sõnul võetakse vastavaid aspekte arvesse, kui ollakse lisaks eesmärkidele seatud konkreetsete meetmed, kuidas tagame põlevkivi kasutamise efektiivsuse ehk millist lisandväärtust see meie majandusele annab. Ta lisas, et täna välja toodud eesmärgid ei ole lõplikud.
- 5) Enno Vinni muretses, mida võetakse aluseks uue arengukava koostamisel sotsiaalvaldkonnas. Ettekandja sõnul analüüsitakse arengukava jaoks piirkonna elanike olemasolevaid terviseandmeid. Tema sõnul on alanud uuringud Ida-Virumaa Omavalitsuste Liidu projekti kaudu, et uurida põlevkivitööstuse sotsiaalmajanduslikku mõju ning tulemustega arvestatakse arengukava koostamisel.

4. ettekanne: „Maailma põlevkivid: kas väljakutse TTÜ-le?“, Alvar Soesoo, professor, TTÜ Geoloogiainstituut

Küsimused/vastused:

- 1) Vello Juhkov leidis, et põlevkivi on majandusmasina starter, et tulevikus müüa meie oskusi ja teadmisi ning tundis muret, mida hakatakse tegema siis, kui neid loodusvarasid ei ole. A. Soesoo leidis, et aitaks riiklik programm ning loodaks konsortsium koos rahaliste vahenditega. Riiklik programm sätestaks suuna, et need teadmiseks reisiksid teenustena ka väljapoole Eestit.
- 2) Erik Gamzejevi (moderaator) küsimusele põlevkiviteadlaste olümpiamängudel osalemise võimalikkuse kohta vastas ettekandja, et medalisaak oleneb sellest, kas Eestil on

võimalik välja saata meeskond. Samas prognoosis ta, et viie aasta jooksul võidakse need väärivad spetsialistid Eestilt ära osta.

5. ettekanne: „Intellektuaalomand põlevkivivaldkonnas, selle kaitse“, Anu Nuut,
intellektuaalomandi ekspert, TTÜ Virumaa Kolledž Põlevkivi Kompetentsikeskus

Küsimused/vastused:

- 1) Rein Kuusik vaatles intellektuaalomandi küsimust teadlase poole pealt ning küsis, milline oleks parim viis selleks, et patenteeritud tehniline lahendus saaks realiseeritud. Ettekandja sõnul tegelevad leiutiste kommertsialiseerimisega ülikoolides tehnoloogiasirde üksused ning selleks on alustatud patendiportfellide auditit, sh otsitakse võimalusi leiutiste ettevõtetele pakkumiseks nii Eestis kui välismaal.
- 2) Erik Gamzejevi (moderaator) küsimusele selle kohta, kuidas on Eestis põlevkivitööstuse intellektuaalomand kaitstud vastas A. Nuut, et Eesti suuretegevõtted omavad märkimisväärseid patendiportfelle ja tehnilised lahendused on kaitstud, samuti ollakse hästi kursis IO küsimustega ning tehakse koostööd parimate patendivolinikega.
- 3) Erik Puura teatas, et Tartu Ülikool vaatab koos Tallinna Tehnikaülikooliga hetkel patendiportfelli üle. Karm tõde võib osutada selliseks, et paljud patendid ei ole kommertsialiseeritavad. Tema arvates võiks tulevikusuund olla selline, et enne patenditaotluse kirjutamist tuleks selgeks teha, mille jaoks seda tehakse ja kus on võimalikud turud. Eestis on vastav süsteem arendamist vajav ja olemasolevate leiutiste puhul, mida ei ole olnud võimalik kommertsialiseerida, on tulu hankimine sealt Tartu Ülikooli kogemuse põhjal väga väikese tõenäosusega. Ettekandja oli arvamusega nõus ning leidis, et tuleks enne kui asuda oma ideed või tehnilist lahendust kaitsma teha eeluuringuid, nt tehnoloogiasiret, mida praegu pakub ka Põlevkivi Kompetentsikeskus.

Paneeldiskussioon

„Kes ja millist kompetentsi peaks põlevkiviresursi kompleksel haldamisel arendama?“

Osalejad: **Jaak Ostrat** (patendivolinik, Patendibüroo Lasvet); **Alvar Soesoo** (TTÜ Geoloogiainstituut); **Hella Riisalu** (vanemteadur, TTÜ Virumaa Kolledž, Põlevkivi Kompetentsikeskus); **Olavi Tammemäe** (keskkonnajuht, Eesti Energia AS); **Rein Raudsep** (keskkonnakorralduse nõunik, Keskkonnaministeerium)

Paneeldiskussiooni käik:

Jaak Ostrat leidis, et patendivolinikke on vaja siis, kui ettevõttes tehakse midagi uut ja ettevõtte enda kompetents ei ole piisav. Eestil on ressursid väikesed ja lahendusi sünnib vähem. Tema arvates on patent ettevõtte jaoks näitaja ning esialgu ei ole oluline mitte nende väärus, vaid kogus. Mitte kusagil ei ole võimalust, et keegi kohustuslikult aitaks, st et kui oled omanik, siis tuleb ise reklaami ja kokkuleppeid teha. Üksikleitajad kahjuks tihtipeale ootavad, et keegi tuleb ja nendelt küsib.

Rein Raudsep väitis, et Eestis on puudus geoloogilistest uuringutest spetsiaalselt põlevkivi kohta. Eestis on täna palju ettevõtteid, kuid spetsiaalselt põlevkivi alal ei ole meil palju inimesi. Nõukogude ajal olid olemas põhjalikud põlevkivi kui ressursi geoloogilised uuringud (nt Kohtla-Järve

geoloogia ekspeditsioon) ning pandi sentimeetri täpsusega paika kihid ja uuriti nende omadusi. Uuringud on hetkel ettevõtete pärusmaa ja ühiskond peaks olema valmis, kelle käest neid tellida. Erik Gamzejev küsis panelistidelt, kui palju oleme kaotanud sellega, et põlevkivi ei ole nii põhjalikult uuritud ja kas riik teeb selleks liiga suuri takistusi.

Alvar Soesoo märkis, et Eesti põlevkivitarkused ei jää alla IT tarkustele, mida väljapoole Eestit aktiivselt müüakse. Ülikoolid peaksid rohkem tegema koostööd edukate firmadega ja viima Eesti märgi maailma rikastades nii meie ühiskonda. Kui Eestil ei ole kaasaegseid süvamaauuringuid, siis oleme suurema osa endast ära andnud.

Olavi Tammemäe ootab riigilt rohkem analüüside- ja teadmispõhist otsustamist. Riigi otsusetegijal puudub terviklik pilt põlevkivitööstuse mõjust riigi sotsiaalmajanduslikule seisundile. Erinevate huvigruppide esindajad seisavad pimedas toas taskulambiga, kogu tuba ei nähta. Rohkem on vaja valgust, siis saame paremini aru, mida tegelikult mõjutame, kui teeme olulisi otsuseid põlevkivitööstuse sektori juhtimisel (keskkonnatasude kehtestamisest uue arengukava väljatöötamiseni). See, kuidas suhtume põlevkivienergeetikasse, meenutab panelisti arvates muinasjuttu mitmepealisest lohest – mille üks pea kirjutab, et põlevkivi energeetika on massiivne jalg, millel Eesti energeetika aastakümneid püsib ja teine pea, et põlevkivienergeetika on saatanast. Hea, kuid nad hakkaksid ühes taktis mõtlema. O. Tammemäe oli nõus maavanemaga, et Eestil on rikkus ning meil peaks olema mõistust ja tahet ja soovi seda riigi arengu hüvanguks kasutada. Mujal maailmas peetakse sõdu rikkusele ligipääsemiseks ja ümberjagamiseks. Täna on meil rikkus olemas, aga häbeneme seda kasutada. Ta ootab vähem populismi ja rohkem teadmispõhist otsustamist. Moderaator soovis teada, mis toimub põlevkiviuringute valdkonnas ja mis on viimase aja suuremad avastused ja mis on jäänud tegemata.

Hella Riisalu rääkis sel sügisel Colorados toimunud põlevkiviteemalisest sümposiumist, kus talle jäi mulje, et Eesti põlevkivitööstus näeb maailma mastaabis väga hea välja - Eesti tase on kõrge ja konkurentsivõimeline. Meie kompetents on olemas ja arendamise võti on meie käes. TTÜ Virumaa Kolledž valmistab ette uut spetsialistide põlvkonda magistri tasemel. Ta on veendunud, et koostöö põlevkivivaldkonnas areneb ja TTÜ läheb selles valdkonnas kompleksemaks, sh Põlevkivi Kompetentsikeskuse ja Põlevkivi Uuringute Keskuse koostöö kaudu. Tema sõnul ei saa rääkida üldisest põlevkiviõppekavast, pigem peaks see olema õppekavade kompleks, mis kataks kogu ahela, olenemata ülikoolist.

Erik Gamzejev küsis, kes peaks tervikpilti kokku panema ja valgust juurde tooma.

Olavi Tammemäe leidis, et kõigil on roll, mida on konverentsil juba kirjeldatud. Koordineerima peaks keegi, kas siis mõni ministeerium, kuid võib-olla vajab Eesti uut ministrit, kes suunab arengut, nt arenguminister.

Alvar Soesoo arvates on ülesanne raske. Üheks lahenduseks pidas ta aga konsortsiumi rahaga, mis meelitab ligi tegijad ka väljapoolt Eestit. Arengusuund tuleks suunata tugevasti väljapoole Eestit. Meil võiks mingil hetkel olla missioon, et meil on teadmine kogu maailma põlevkivi kohta alates geoloogiast kõige edumeelsemate tehnoloogiate rakendamiseni – kui suurem eesmärk. Selleks võiks ühineda kaks ministeeriumi ühendada ülikoolid ja suuremad ettevõtted.

Erik Gamzejev tahtis teada, kuidas näeb välja ministeeriumite vaheline koostöö.

Rein Raudsepa arvates toimub see ajuti väga ilusti. Ta leidis aga, et mingit valgust peab rohkem olema, samuti oleks vaja kasti, mis ühendaks ja koordineeriks koostööd. Rakuke kompetentsikeskuse näol on olemas, kuid selle edukust näitab aeg.

Moderaator uuris, kas Eesti kodaniku jaoks on põlevkivi kasutamine praegusel kujul mõistlik ja avalikest huvidest tulenev.

Jaak Ostrati arvates on põlevkivi Eesti väärtus, kuid kahjuks on eestlastel omadus üksteisele vastu töötada.

II SESSIOON „Kas põlevkivi kasutamine on majanduslikult tasuv?”

Moderator: **Arvi Hamburg**, dekaan, TTÜ Energeetikateaduskond

Ettekanne: „Riigi ootused põlevkivisektorile”, Timo Tatar, energeetikaosakonna juhataja asetäitja, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, vt ettekanne

Küsimused/vastused:

- 1) **Arvo Ots** soovis, et uude elektrijaama pandaks kindlasti vähemalt 600 MW võimsust. Ta soovis selle kohta ministeeriumi arvamust. Lisaks palus ta arvamust alternatiivse energeetikaprogrammi kohta, mida pidas ise nõrgaks programmiks. Ettekandja leidis, et esimese plokki, võimsusega 330 MW, ehitamise otsus oli õige. Teise plokki ehitamisel tuleb arvestada, et ministeerium on algatanud uue energiamajanduse arengukava protsessi ning diskussioonide alguses otsust veel ei langetata. Tema sõnul on AS Eleringi info alusel 2025. aastani Eesti tootmisvõimsused piisavad, kuid samas on need vanad. Antud otsuse tegemiseks pidas ta vajalikuks kaasata huvigrupid ja eksperdid ning võiks alata diskussioon ühiskonnas.
- 2) **Olavi Tammemäel** jaoks on ressursikasutuse maksustamise kolmest alternatiivist kõige sümpaatsem paindlik lähenemine. Samas soovis ta teada, kas keegi toodab täna analüütilist teadmispõhist alust, et teha nende erinevate variantide vahel valikut ja põhjendada neid. T. Tatar vastas, et ministeeriumil on head võimalused selles küsimuses kaasa rääkida. Diskussioon ettevõtetega on vajalik ning seda ei peaks pidama üks-ühele ettevõtte vs ministeerium. See on laiem küsimus, kuidas ühiskond sellest väärtusloomest osa võiks saada, võttes arvesse eesmärgi – peaks olema paindlik, jätma ettevõtetele motivatsiooni sektorit arendada jne.
- 3) **Arvi Hamburg moderaatorina** märkis, et kui ühelt poolt on riigi eesmärk põlevkivisektori ettevõtete edendamise, arendamise ja kaasa aitamine ning teiselt poolt maksukoormuse tõstmine, siis kas need on vastuolulised või täiendavad teineteist. Ettekandja sõnul ei ole need vastuolulised. Riik ilma ettevõtetest kivist mingit väärtust kätte ei saa. Ettevõtted loovad väärtust ja arendavad sektorit. Riigi roll on luua piisavalt läbipaistev ja stabiilne ärikeskkond, siis on riigil ka võimalus saada sellest sektorist tulu.
- 4) **Lembit Kaljuvee** uuris, millal tullakse erinevate maksustamisvariantidega välja ja millise variandi poole isiklikult ettekandja kaldub. T. Tatar leidis, et oluline on seda teemat põhjalikult analüüsida. Väljatoodud maksustamise alternatiivid ei ole ainsad, mida kaaluda. Isiklikult kaldub ta viimast varianti eelistama.
- 5) **Enno Reinsalu** märkis, et 2005. aastal arengukavade alusuuringutes sees mäerent. Siis leiti selle puhul kaks nõrka kohta: oli fiskaalselt ebakindel ja nõuab kompetentsi. Ta tahtis teada, kas sel korral läheb see läbi. Ettekandja jättis vastamata, kuid väljendas usku, et riik on vahepeal kasvatanud kompetentsi ja finantsprognoosimise võimekust.
- 6) **Mati Valdma** märkis, et ettekandja üks seisukohti oli, põlevkivienergeetika areneb, kuid elektritootmine väheneb. Ta soovis teada, millele selline seisukoht baseerub. Ettekandja sõnul põhineb seisukoht Euroopa Liidu kliimapoliitikal, mis pärsib CO₂ rikaste kütuste turule pääsemist. Teisest küljest lõpeb sellest aastast ära Eesti elektriturg ja tekib Põhjamaade elektriturg. Viimasest on näha, et põlevkivil läheb sellel turul raskeks konkureerimisega.

- 7) Peeter Pikk soovis teada, millistel tingimustel võiks riik üle vaadata 20 miljoni tonni piiri ja seda tõsta. Euroopa Liit ütleb täna, et aastaks 2050 võiks maailm üldse fossiilsetest kütustest loobuda. Ta leidis, et ehk oleks mõistlik järgmise 40 aasta jooksul võimalikult palju põlevkivi ära kasutada.
- Ettekandja märkis, et põlevkivi on otseselt Keskkonnaministeeriumi teema. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium peab arengukava protsessis vaatama ettevõtete poole ja nägema, millist väärtust võiks see sektor tulevikus toota. Samas ei olnud ta valmis vastama, kas 20 miljonit tonni on palju või vähe. Erasislikuna pidas ta praegust määra optimaalseks.
- 8) Enno Vinni soovis teada, millist keskkonda mõeldakse kaevandamise mõttes keskkonnamõtjude all ning kuidas ja milliseid negatiivseid keskkonnamõtjuseid soovitakse vähendada. T. Tatar vastas, et keskkonnamõtjud on mõju loodusele, põhjaveele jne. Kindlasti teisest küljest ka põlevkiviresursi senisest efektiivsem ära kasutamine, nt kasutegurite kasvamine tootmise jääkide, nt tuha paremal ära kasutamisel.
- 9) Priidu Priks soovis teada millised ootused ja lootused on Eesti Energia ASil, seega Eesti riigil, investeeringute tegemisel põlevkivitööstuse arengusse Ameerika Ühendriikides Utah osariigis. Ettekandja ei soovinud kommenteerida Eesti Energia AS äriprojekte. Tema arvates äriettevõttel saab olla huvi ettevõtte väärtuse kasvatamine ning antud juhul kasvatatakse ka sellega riigile rahakotti.

Ettekanne: „Kaevandusõiguse tasu ja kohalik omavalitsus eile, täna, homme“, Veikko Luhalaid, juhatuse esimees, Ida-Virumaa Omavalitsuste Liit, vt ettekanne

Küsimused/vastused:

- 1) Kalev Kallemets märkis, et järgmisest aastast hakkab kehtima uus omavalitsustele laekuv määr – 25%, kuid aastaks 2015 jääb see protsent pigem 15 – 16 % juurde. Ta soovis teada, kas on õiglane ja aus kirjutada põlevkivitööstuse kraesse neid probleeme, mida nõukogude ajast tulenevatel põhjustel (keskkonnaeiramine) on tekitatud. Samas on täna näiteid, kuidas uusi kaevandusi rajatakse koostöös omavalitsustega. Ettekandja sõnul on tegemist objektiivsete näitajatega olenemata ajastust. V. Luhalaid osundas pigem, et nimetatud ajaloolisest paratamatusest tekkinud probleeme ei ole võimalik tänases maksusüsteemis lahendada. Kui omavalitsuse territooriumil on terved külad tühjaks tehtud, siis kust peaks valla tulu tulema. Omavalitsuse jaoks on oluline tuluallikas vaid üksikisiku tulumaks. Nimetatud protsendi osas täpsustata, et 25 % hakkab laekuma alates 2013. aastast (kui Riigikogu selle vastu võtab) 2011. aasta tasumäära alusel konkreetse summaga ning meile laieneb tasandusfond.
- 2) Lembit Kaljuvee küsis, kas omavalitsused tahavad põlevkiviettevõtteid oma territooriumile või ei taha. V. Luhalaid vastas ühe siseministri sõnadega, et kui sood kuivendatakse, siis konnadelt ei küsita.

Ettekanne: „Toodangu maksustamine ja selle majanduslik efekt“, Priit Rohumaa, juhatuse esimees, Viru Keemia Grupp AS, vt ettekanne

Küsimused/vastused:

- 1) Arvi Hamburg (moderaator) märkis, et MKM esindaja tõi ettekandes välja, et koalitsiooni kokkulepe on õlimaksu kehtestamine. Tema arvates õlimaksu kehtestamise mõju riigi- ja erafirmadele on erinev. Sõltumata omandist peab ettevõtjate turupositsioon olema võrdne. Eraettevõtjat ei tohi kuidagi halvemasse turusituatsiooni seada. Ettekandja arvates on Eestis põlevkivisektor keskmisest keerulisem erinevate tootjate poolest. Royalty-maks on hea mõte, kuid täna on olukord ebaõige, sest ollakse turul ebavõrdsetel alustel.
- 2) Enno Reinsalu leidis, et 10% tulukusega keegi põlevkivisektorisse ei investeer. Ta tõi näite, et Eesti Energia AS on siirdumas välismaale – Jordaaniasse ja Ameerika Ühendriikidesse ning uuris, millised plaanid on VKG ASil. P Rohumaa teatas, et ettevõtte plaanid on agressiivsed Eestisse investeerimisel ja välismaale areneda ei plaanita, täna ollakse vaataja rollis.

Ettekanne: „Põlevkiviõli järeltöötus – mis see Eestile annab?“, Igor Kond, juhatuse esimees, Eesti Energia Õlitööstuse AS, vt [ettekanne](#)

Küsimused/vastused:

- 1) Vello Juhkov uuris saalisolijatelt, kui paljud on lugenud uut Ida-Virumaa arengukava ja oma omavalitsuse arengukava. Selgus, et ¼ saalisolijatest. Ta märkis, et ettekandes esitatu ei ole midagi võimatut ja see on neis arengukavades kirjas. Ettekandja oli väitega nõus.
- 2) Konverentsil osaleja märkis, et põlevkivist toodetud diisel on palju kallim diislist, mis on toodetud naftast ja uuris, kuidas sai ettekandja summaks 154 eurot 1 barrel diislist, mis on tehtud põlevkivist. I. Kond märkis, et ettekandes olid välja toodud hinnad turul konkreetsel päeval. Ta oli nõus, et meie diisli ei ole kerge toota ning see hakkab maksuma turuhinda. Eesti Energia AS majandusprognoosid on tehtud lähtudes naftatoodete hinnast maailmas ning diisli turuhind on täiesti põhjendatud. See on esimene samm põlevkivitoodete väärtuse ja kvaliteedi parandamiseks. Hinna kujundamisel arvestatakse ka aktsiiside ja maksudega.
- 3) Erik Gamzejev soovis pakkuda võimalust leida Eesti Energia õlitööstusele uusi töötajaid aastaks 2017 tehasesse. Ta soovis teada, milline on töötaja keskmine palk, kus töötab 1500 inimest. Ettekandja arvates on spetsialistide palk õlitööstuses 1000-1200 eurot kuus.
- 4) Küsimusele, kui suure osa selle diislikütuse omahinnast moodustab põlevkivi omahind, vastas ettekandja, et see on marginaalne osa ja kui kõik investeeringud kokku võtta, siis ligikaudu 20%.
- 5) Peeter Pikk uuris, mis saab siis, kui Euroopa kütuse direktiiv võetakse vastu Eestile ebasoodsas suunas, siis mis saab siis suurtest plaanidest, kas Eestile ei piisaks ühest rafineerimistehasest ning kui Eesti Energia AS toodab miljon tonni õli aastas 1500 töötajaga, siis kuidas VKG AS saab 700 000 tonni õli 500 töötajaga. I. Kond leidis, et direktiivid võivad mõjutada. Euroopa turg on lokaalne ja mujale maailma transportimisel on määrav transpordi hind. Rafineerimistehaste puhul on igal ettevõttel omad eesmärgid ja küsimus on omanikes, kas nad suudavad selles kokku leppida. Iga ettevõtte

otsib lahendusi, kuidas minna hoopis teisele turule, mis on suurem kui me hetkel põlevkiviõli jaoks omame.

Paneeldiskussioon „Igaüks oma huvide eest, kes lepib vastuolud?“

Osalejad: **Enno Vinni** (volikogu esimees, Maidla vald); **Viljar Kirikal** (peaspetsialist, Rahandusministeerium, tolli- ja aktsiisipoliitika osakond); **Harri Mikk** (juhatuse liige, kütuste valdkonna juht, Eesti Energia AS); **Erik Puura** (arendusprorektor, Tartu Ülikool); **Priit Rohumaa** (juhatuse esimees, Viru Keemia Grupp AS)

Paneeldiskussiooni käik:

Erik Puura küsis, kuhu need keskkonnamaksud kõik lähevad ning kui palju ja kas need jõuavad regiooni. Põlevkivi Kompetentsikeskusest on olukorra lahendamiseks vähe ning on vaja palju suuremat lähenemist. Koostöömotiivid peaksid olema tugevamad, kui nad praegu on.

Enno Vinni märkis, et nii häid suhteid arendaja ja omavalitsuse vahel kui on täna, ei ole varem olnud. Suhete edasiarendamist ei võimalda õigusruumis regulatsioonid – nt omavalitsuse finantseerimissüsteem. Ettevõtted maksavad täna piisavalt makse ja küsimus on raha jagamises. Kogukonnale on vaja, et säilitatakse elamiskõlblik elukeskkond ja jätkusuutlik areng. Tema arvates pannakse madalamal tasemel omavahel maadlema omavalitsus ja arendajad. Ta tõi näiteks lepingu Maidla ja Eesti Energia AS vahel, mille puhul saadi kokkulepet osaliselt rakendada. Probleemiks kujunes omavalitsuste finantsjuhtimise seadus, mis ei lased kohalikul omavalitsusel laenu võtta üle 60% põhituludest.

O. Tammemäe viitas säästva arengu tasakaalu kolmnurgale: sotsiaal-, majandus- ja looduskeskkond. E. Vinni arvates tuleks kõiki nurki vaadelda võrdselt. Põhjalikult tuleb aga vaadata üle regulatsioonid, mis takistavad normaalset elu riiklikust tasandist allpool. Nimetatud küsimused võiks jõuda ka riiklikusse arengukavasse, et midagi muutuks tulevikus.

Viljar Kirikal arvas, et vastuolud saaks lahendada valitsus. Eesti probleemiks täna on, et meil on palju arengukavasid, mis omavahel ei sidustu. Tulevikus saab see omavahel lahendatud ja tervik võiks hakata kokku moodustuma. Tuleb aru saada, et ressursid on piiratud. See seab ajalise raamistiku riigile tulu saamiseks 30-40 aasta piires. Mis saab siis edasi peale seda perioodi? See peaks kajastuma arengukavades ja kuidas me seda oskusteavet müüma hakkame, ka intellektuaalset omandit. Rahandusministeeriumile on antud ülesanne esitada põlevkiviõli riigitulu royalty-põhimõtte rakendamise analüüs. Selle eesmärk on kaaluda selle maksustamise viisi rakendamist. Riigi poolt püütakse vaadata, kuidas põlevkivi oma väärtusahelas maksustada, kas alguses, keskel või lõpus). Ta lootis, et hiljemalt järgmise aasta esimeseks kvartaliks peaks olema tulemused selgunud ja see tuuakse avalikkuse ette.

Harri Mikk soovis alustada lihtsast asjast – et otsustaks ära, kas tahame põlevkivitööstust arendada või mitte. Ühelt poolt ütleb praegune arengukava, et paneks selle kinni. Teiselt poolt on reaalsed otsused, nt valitsuse otsus investeerida elektrienergia ehitusse. Tema arvates ei ole otsused omavahel kooskõlas. Kas Virumaa olukord oleks parem, kui põlevkivitööstust ei ole? Ta soovis teada, kas Virumaal on põlevkivitööstust vaja. Otsus peab olema ühemõtteline ja järjekindel, see peaks olema ka omavalitsuste tasemel.

Priit Rohumaa märkis, et riik oma ebaselgete väljaütlemiste ja otsustega paneb raskesse seisu investorid. Põlevkivisektoris on väärtuse väljasaamiseks vaja kohutavalt palju investeerida, rohkem kui naftatööstuses. Riik ei saa kahte asja korraga otsustada – tahan julgeolekut, õlitööstust arendada ja mootorikütuseid, kuid hoida ressursid kinni või vähendada. Ta pani palli tagasi riigi poole peale – arengukavasid võiks koondada vähema arvu dokumentide sisse, kust tuleks välja, mida riik tahab ja lubab teha. Õlitööstuse areng ei ole praeguses arengukavas üldse nii kirjas, milline see on praegu, see on palju väiksemates ambitsioonides. Riik peaks sekkuma varem, kindlamalt ja jõulisemalt.

Enno Vinni lisas, et Uus-Kiviõli kaevanduse rajamise puhul oli omavalitsusel kaks varianti – kas trampida jalgu ja öelda ei või asuda arendajaga läbirääkimistesse. Minki seda teed, et arvestati mõlema poole huve. Läbirääkimised kestsid 10 kuud. Tema arvates omab põlevkivi tänase Eesti majanduses olulist rolli, sealhulgas maakonna tööhõives. Omavalitsusel pole vahet, kes kaevandab. Oluline, et omavalitsusel oleks eeldused loodud jätkusuutlikuks arenguks ja säiliks normaalne elukeskkond.

A. Hamburg moderaatorina leidis, et kõik saalis olevad inimesed on seda meelt, et põlevkivi on meie rikkus ja seda tuleb kasutada, et saada rikkamate riikide hulka. Ta küsis panelistidelt, kui nad peaks otsustama kogu põlevkivienergeetika saatuse, teades, et kõik vahendid on selleks olemas ja Riigikogust antakse roheline tuli, siis mida nad teeksid.

Erik Puura arvates tehakse arengukavasid ja jääb mulje, et peamine on üks arv – et palju võib. Tema arvates puudub arengukavadel teaduslik sisu. Teadlane saab hinnata keskkonnamõjusid, seda, kas tehnoloogiad on muutunud keskkonnasõbralikumaks, kas tekkinud tahked jäägid 60-ndatel on keskkonnaohtlikumad, kui need, mis praegu tekivad. Talle tundub, et teaduslik sisu on hoopis kusagil mujal, mida seni ei ole kvaliteetselt lahatud.

Harri Mikk teatas, et Eesti Energia AS tahab kindlasti moderniseerida Eesti põlevkivitööstust. Suur hulk inimesi teeb selle nimel tööd. Ettekandes oli näha, kui palju kasumit tänase suure maksukoormuse juures ühe tonni kohta teenitakse. See näitab, et see on mõistlik ja see loob väärtusi.

Enno Vinni arvates on kõige olulisemaks kohaliku omavalitsuse finantseerimise temaatika. Põlevkivivaldasid tuleb vaadata eri nurga alt ja tuleb ära teha sotsiaalsete mõjude süvauuring, kahjude kompenseerimise süsteem välja töötamine jne. Arendajatega koostöös tuleb probleeme käsitleda ja üles tõsta ja riigi suunal peale suruda.

Priit Rohumaa leidis, et ressursi jätkumist vaadatakse erinevalt. Vaadata tuleb lisaks globaalseid trende ja ta ei usu, et seda äri õnnestub alustada 100 – 150 aastat hiljem. Riik peaks mõtlema, et liiga hiljapeale ei jää. Maksutulu võiks täna paremini realiseerida ja optimaalne põlevkiviõlitööstuse suurus valida. 10-30 aasta pärast on võib-olla normatiivid sellised, et meil ei õnnestu sellist tööstusharu siin pidada.

Viljar Kirikal oli eelpool räägituga nõus. Oluliseks kriteeriumiks pidas ta aga seda, et kõigile põlevkivi ei jätku ja aeg lüheneb veelgi. Oluline on mõelda, kuhu tahame seda põlevkivi suunata, sh on oluline sotsiaalmajanduslik analüüs.

Moderaator võttis diskussiooni kokku järgmiselt: „Vanajumal on põlevkivi meile andud ja head inimesed on seda põlevkivi tootnud ja kasutanud, *knowhowd* arendanud. Konverentsil ei rõhutatud, et meie elektri baaskoormus põhineb täna ja homme põlevkivil. Kõik tänased asendusvariandid ei ole tarbijale jõukohased.“